

Kako se u Kazalište Marina Držića ušuljao Mavro Vetranović

Mira Muhoberac, dramaturg

Mavro Vetranović

Suzana čista i Orfeo

Kazalište Marina Držića Dubrovnik; Teatar Bursa

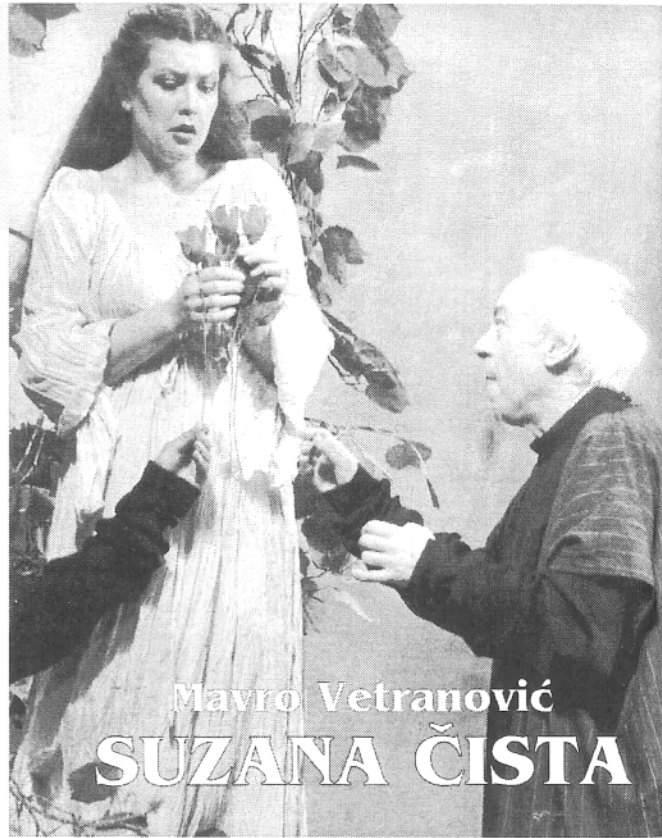
Premijere: 20.4.2001. i 4.5.2001.

Redateljica: Ivica Boban

Početak

Ulazak Suzanin i Orfeov u prijelom tisućljeća u Dubrovniku

Nakon što mi je Kazalište Marina Držića u Dubrovniku na početku ljeta godine 2001. ponudilo dramaturgijski angažman i suradnju (sastavljanje repertoara, izdavačka djelatnost, suradnja s redateljima i ansamblom itd.), nakon dvomjesečna razmišljanja predložila sam prošlosezonski dramski izbornik, nacrt izdavačke, izložbene i promidžbene djelatnosti, itd. Kako je u trenutku početka kazališne sezone 2000/2001, samo nekoliko mjeseci od vremena kad se govorilo o zatvaranju dubrovačkoga teatra (!), repertoarno pitanje bilo (uz pitanje ansambla i broja zaposlenika te neka druga, egzistencijalno osjetljivo teška pitanja i probleme) najaktualnije, u kolovozu te godine iznijela sam temeljne izborničke okosnice. Za naslov repertoara za prošlogodišnju sezonu izabrala sam stih iz Gundulićeve *Dubravke* (koji je upućivao na mogućnost pozitivnih promjena, na pastoralni kompleks Dubrovnika, mediteransku strukturu, na spoj tradicije i budućnosti, intimnije i ljudskije obraćanje publici, itd.): *Čuj tih vjetrove u ovoj dubravi*; a za podnaslov: *Prijelom tisućljeća u Dubrovniku*.

Mavro Vetranović
SUZANA ČISTA

Naslovni citat, navod iz Gundulićeve *Dubravke*, nagovještava prostornu poveznicu ovogodišnjega repertoara - Dubravu kao Dubrovnik, ali i Svijet i Arkadiju, koja se kao temeljni dramaturgijski mehanizam i mizanscensko-prostorni nacrt ponavlja u svim ponuđenim dramama kao međuigra Utopije i Distopije, izmicanja i primicanja Života i Neživota, kao sklapanje i rasklapanje, cjelovitost i nedovršenost kretanja Civilizacije u Gradu-Teatru na drhtajima tisućljeća.

U programu jedan dramaturgijski par činile su dvije drame iz hrvatske baštine autora Mavra Vetranovića, obje naravno napisane u 16. stoljeću: *Suzana čista*, biblijska "drama pravednosti" smještena u Dubrovnik (velika pozornica) i *Orfeo*, mitološka drama s aluzijama i na dubrovačku sredinu (mala pozornica). Kao redateljicu obiju predstava odabrala sam Ivicu Boban, poznavajući njezin odnos prema baštini i energiju suvremenoga pristupa. *Suzana čista*, drama utemeljena na osudi nevino optužene, na korupciji, potkupljivanju, licemjernom suđenju pravednosti, s Božjom osudom mita na završetku, u središtu koje je Dubrovnik kao glavna dramska osoba - diplomatske igre pravednosti, suđenja vlasti, osude, (ne)mogućnosti slobodnoga života bez vlasničkoga, gospodarskoga i novčanoga prijetvornoga okruživanja, sa stegom politike oko humanosti, paradigmatička je drama i dubrovačkoga vremena, te se čini da je napisana u današnje, "mitoliko" (nerijetko korupcijsko i ucjenjivačko), a ne u renesansno vrijeme. U *Orfeu*, pak, izoliran, "neshvaćen" umjetnik-intelektualac, neostvarena čežnja, nemogućnost dodira i komunikacije,

Izmira Brautović, Glorija Šoletić, Jasna Jukić

stalan osjećaj melankolije i neostvarenosti, neostvarena ili kažnjena strast ljubavnika i zaljubljenih, zrcalna igra jekom, neprekidna slutnja naših

Mavro Vetranović SUZANA ČISTA

redateljica i
dramaturška obradba

Ivica Boban

dramaturginja

Mira Muhobercer

jezični savjetnik

Miše Martinović

scenografkinja

Vesna Režić

kostimografkinja

Doris Kristić

skladateljica

Paola Dražić Zekić

koreografkinja

Ivica Boban

oblikovanje svjetla

Zvonko Habazin

asistentica kostimografkinje

Durđa Janeš

inspicijentica

Virginia Bolfek

Saptačica: Ivana Kovač; majstori svjetla: Zvonko Habazin i Silvio Giron; majstor tona: Mario apusi; voditeljica krojačke radionice: Anja Dalmatin Vlahinić; krojačica i garderoba: Maja Nagaj; rekviziter: Dragan Jakovljević; majstor pozornice: Tomislav Glegić; voditelj stolarske radionice: Baldo Dužević; finalizacija dekora: Stjepo Frcan; slikar izvodac: Miso Baričević; maskerica: Manuela Kavain; frizerica: Sema Mrčela

KMD 2

Imena onih koji govore i igraju u prikazanju *Suzane čiste*:

Rabi Izak

popovi i sudci puka izraelskoga

Rabi Ilijakin

Suzana, žena Joakinova

Joakin, muž Suzanin

Fanuel, parac Suzanin

Danio, mladac, prorok

Nakor, jedan od puka

Ezer, sudac

Batuel, parac popovski

Službenice Suzanine

MIRKO ŠATALIĆ

NIKO KOVAČ

JASNA JUKIĆ

IGOR HAJDARHODŽIĆ

IVICA BARIŠIĆ

FRANE PERIŠIN

HRVOJE SEBASTIJAN

IVO MRČELA

DARKO KAVAIN

IZMIRA BRAUTOVIĆ

GLORIJA ŠOLETIĆ

Pridgovor spjevaoca

EDI JERTEC

Djeca Suzanina

DANJAN BOLFEK

ANETA MUSLIĆ

MARCO FILIP PAVKOVIĆ

TAMARA PAULINA PAVKOVIĆ

Puk

EDI JERTEC

MARJAN KOČKOVIĆ

IGOR VUKSANOVIĆ

Mavro Vetranović

FRANE PERIŠIN

Na glazbenom instrumentu pok. Bebo Burina svira Igor Hajdarhodžić, današnji vlasnik Burinova glazbala. U prologu i epilogu *Hommage à Mavro Vetranović* upotrebljeni su pjesnički tekstovi Mavra Vetranovića: *REMETA, PJEŠANCA MUZAM, LANGI ALENANI, TRUMBETARI I PIFARI, PJEŠANCA ROSUTI I RANJENOL, MOJA PLAVČA, AUREA AETAS, TIHA LUNA*. U predstavi se koristi glazbeni čital G. Allegrja - *Miserere* (King's College, Cambridge; Sir David Willcocks i Roy Goodson). Usporedno sa *Suzanom čistom* na velikoj pozornici KMD-a postavlja se i Vetranovićeva drama *Orfeo* na maloj sceni KMD-a, u Teatru Butsi.

KMD 3

okružujućih umrlih, traženje ljudskoga kontakta barem sa slučajnim susretačem-prijevoznikom-veslačem, ženska energija kao središnja... teme su s kojima se svakodnevno dodiruju pitanja prijeloma tisućljeća. Jezična-govorna, autorska, pa čak i karakterološka (gospar Karon) postavljenost u dubrovačku sredinu dimenziji napuštenosti pojačavali su energiju igranja upravo u dubrovačkom teatru.

Glumci i pustinjač

Fascinacija Vetranovićevom osobom i iznenađenost poveznicom s našim vremenom

Kao dramaturginja na objema predstavama najviše od svega bojala sam se kako će Vetranovića prihvatiti glumci. Sedam dana prije dolaska redateljice vodeći probe i dramaturgijski analizirajući tekstove, glumcima sam predočila Vetranovićevu osobnost i opus te problem neigranja njegovih drama na sljedeći način, povezujući ga i s fenomenima iz naše svakodnevne stvarnosti, sa žutim stranicama i slučajevima iz sudnice našega vremena:

Kulturni skandal zaboravljene a izvrsne hrvatske baštine

Mavro Vetranović (Nikola/Niko Vetranović/Vetranić, obiteljski nadimak Čavčić; Maurus Vetrani) rođen je u Dubrovniku 1482., a umro u rodnom gradu 15. siječnja 1576. godine. Nakon završene pučke i humanističke škole u Dubrovniku Niko, odnosno Nikola Vetranović, prvo od šestoro djece u obitelji pučana (obitelj trgovaca Vetrani, podrijetlom iz Italije, u Dubrovniku od kraja XIII. stoljeća, kroatizira prezime u Vetranović, odnosno Vetranović; nadimak Čavčić dobiva Nikolov otac, trgovac Dominik/Dominko; majka Tomka/Tonka iz obitelji Turčinović), za svećeničko zvanje sprema se u benediktinskoj školi na Mljetu, a 1509. mijenja ime u redovničko; u samostanu na Lokrumu polaže zavjet benediktinskom redu pod imenom Mavar (Mavro); školovanje nastavlja u benediktinskom zavodu u Monte Cassinu. U Dubrovnik se vraća 1515. i živi u samostanu na Mljetu. U nekoliko je navrata opatom samostana, a dva puta predstoj-

nikom mljetske kongregacije. Kad zbog nekih problema u reorganizaciji Reda dolazi u nemilost duhovnih vlasti, godine 1517. bježi u Italiju, nekoliko godina boraveći u progonstvu (u Ferrari živi dio Vetranovićeve obitelji), a dubrovački Senat kažnjava ga izgonom. Godine 1522. bijeg mu je oprosteno; vraća se na Lokrum počinjući obnašati časničke dužnosti svojega reda. Godine 1524. opatom je na Mljetu, a zatim obavlja dužnosti na Svetom Andriji (otočić kraj Dubrovnika) i u Svetom Jakovu. U 67. godini života, nakon 25 godina službovanja unutar Reda, potaknut razmiricama i osobnim iskušenjima, potpuno se povlači, živeći kao pustinjač, eremit (priklanjajući se misticizmu) na Andriji gotovo do kraja života, kad zbog nemoći prelazi u samostan na Višnjici. Tamo mu je u pločniku urezan grob. Osim književnošću bavio se i astronomijom; pa je napravio i astronomski atlas (poslije 1543. godine).

Jedan od najplodnijih i žanrovski najraznovrsnijih hrvatskih književnika, stvaralac novih književnih oblika, pisac "polivalentne i kompleksne produkcije" (Mirko Tomasović), s fokusom u egzistencijskoj raznovrsnosti i ljubavi prema hrvatskoj domovini i baštini, vrstan poznavatelj klasične, latinske i talijanske književnosti, dugovječan suvremenik mnogih značajnih književnika, mogao bi se svrstati "među prve figure hrvatske renesanse". Uživao je velik autoritet u krugu hrvatskih renesansnih, posebice dubrovačkih te hvarskih književnika, umjetnika, mislilaca i intelektualaca. Čavčićeve drame tek se zadnjih desetljeća XX. stoljeća počinju s uspjehom scenski propitivati (Dubrovačke ljetne igre), a *Suzana čista* još nije viđena u dubrovačkoj sredini, gdje je i nastala! Njegov cjelokupan opus u hrvatskoj kroatističkoj znanosti nije dostatno proučen te do danas ne postoji kritičko izdanje svih Vetranovićevih djela.

Kome se u ovom (sudskom) slučaju sudi?

Cijeloj hrvatskoj i svjetskoj javnosti, koja je dopustila da stranice Vetranovićevih djela u arhivima i knjižnicama sve više i više žute, ne omogućivši im da ožive u rukama suvremenih čitatelja i u očima suvremenih kazališnih gledatelja. *Suzana čista* (tiskana 1872. u Zagrebu; rukopis HAZU u

Zagrebu 538, rukopis Knjižnice Male braće u Dubrovniku 193 /31/) dramatisacija je starozavjetne biblijske legende (1308 stihova, unutar toga dvanaest osmeračkih katrena u *Pridgovoru* /prologu/; podjela na *Pridgovor* i *četiri skazanja*) o starcima Ilijakinu i Izaku koji pokušavaju zavesti čistu Suzanu. S prethodnicom u Marulićevoj pjesmi o Suzani (Vetranović se znatno više udaljuje od Biblije) i dramskim nasljedateljima u dramici *Il giudizio di Daniele*, priča o kleveti na štetu nevine Suzane usmjerena je dirnuti gledatelja. Svojom je zgusnutom strukturom i gotovo psihološkim ustrojem dramskih osoba (Danio, mlada, prorok, Joakin, muž Suzanin, Cambri, prijatelj Joakinov, Fannel, parac Suzanin, Nakor, jedan od puka, Ezer i Dizon, sudci, Batuel, parac popovski, Pisac, Glasnik, te tri spomenute osobe, dva rabija i Suzana) i smanjenjem didaktične očiglednosti (ipak: teza "zlouporaba moćnih bit će kažnjena"), pobožnosti i utilitarnosti (duhovno oblikovanje publike) više biblijska drama ili, i usmjerenošću na prološku i epilošku političku aktualizaciju, drama pravednosti nego tipično prikazanje.

Paradigmatsko sudište dubrovačkoga i našega civilizacijskoga vremena

A sudište i suđenje u središtu događanja, u trećem činu ("skazanju"), organizirano kao pravi i istinit proces vođen prema proceduri onoga doba, s raspravom koja se vodi kao pred dubrovačkim sudištem, s tekstom angažirano upućenim dubrovačkim sucima i starim popovima povezuju je i s Nalješkovićevom *Komedijom drugom i trećom*, ali i s Lucićevom *Robinjom*. Da je bila namijenjena prikazivanju, svjedoče uvjerljive i scenski precizne didaskalije te u tekst upisana modificirana simulantana pozornica. Prološko upućivanje navodi preciznu sociološku uputnicu: vlastelu, vladike, puk. Drama utemeljena na osudi nevino optužene, na korupciji, potkupljanju, licemjernom suđenju pravednosti, s Božjom osudom mita na završetku, u središtu koje je Dubrovnik kao glavna dramska osoba - diplomatske igre pravednosti, suđenja vlasti, osude, (ne)moćnosti slobodnoga života bez vlasničkoga, gospodarskoga i novčanoga prijetvornoga okruživanja, sa stegom politike oko

Prizor iz predstave *Suzana čista*.

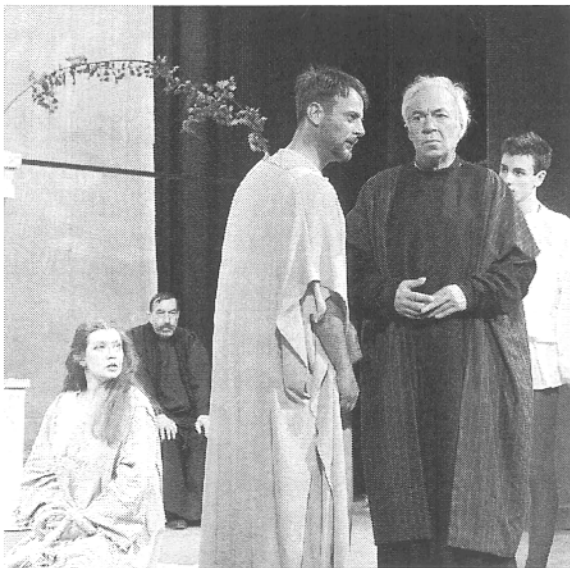
*Svi li ste smamiste? vidil vas višnji Bog!
ter pravdu zabiste i zakon i razlog,
Jeste li svi bili smamljeni do čela,
kada ste sudili kćer od Izraela,
razlučit' ne znaje što je crno i bilo,
da kriva ostaje za nižno zlo dilo,
sljepački ter tako ne znajući istine
sudiste opako da pravda pogine?"*

humanosti, paradigmatska je drama dubrovačkoga vremena, te se čini da je napisana u današnje, "mitoliko" i "mitotvorno" (sa središtem u imenici "mito", a ne "mit"), a ne u renesansno vrijeme. Zato mislim da bismo se s velikom energijom trebali usmjeriti na ostvarenje predstave na velikoj pozornici KMD-a i u ova tri tjedna (u tom rekordnom roku nastale su obje naše predstave, nap. M. M.) dati sve od sebe, uključujući i svladavanje briljantnoga govorenja stihova starih pola tisućljeća a tako aktualnih i suvremenih - kako bismo spojili duh našega i Vetranovićeva vremena. Za vrijeme rada na predstavi s glumcima, redateljicom i svim drugim suradnicima, ansamblu sam ponudila i ovo pitanje:

Što je nama Suzana čista?

U izvedbi gotovo cjelokupna ansambla KMD-a predstavu će suvremena nam publika, koja svjedoči prijelom drugoga i trećega tisućljeća, gledati doslovce onim riječima, uz samo poneka kraćenja, kako ju je, kao dramu i osudu, napisao Mavro Vetranović, premda će nam se, zbog njezine aktualnosti i modernosti te snažnoga a tako pjesnički nadahnuta jezika i govora, činiti da je to nemoguće.

Drama je, vidjeli smo to i osjetili niz puta na probama, utemeljena na osudi nevino optužene, na korupciji, potkupljivanju, licemjernom suđenju pravednosti, s Božjom osudom mita na završetku, a u njezinu je središtu Dubrovnik, ali i cijeli suvremeni nam i todobni, tako nam bliizak kasnosrednjovjekovni i ranorenesansni svijet, kao glavna dramska osoba. Diplomatske igre pravednosti, suđenja vlasti, osude, (ne)mogućnosti slobodnog života bez vlasničkoga, gospodarskoga i novčanoga prijetvornoga okruživanja, sa stegom politike oko humanosti - paradigmataska je to drama dubrovačkoga vremena te se čini da je napisana u današnje "mitoliko" i "mitotvorno" (sa središtem u imenici "mito", tako rano upotrijebljenoj u hrvatskoj dramskoj književnosti upravo u Vetranovićevu tekstu *Suzane čiste*, a ne "mit"), a ne u neko drugo, navodno daleko vrijeme.

Jasna Jukić, Ivo Mrčela, Frane Perišin, Niko Kovač

Sudi li se danas krivo ili pravo optuženima, dvojba je to koja je univerzalnošću spojena čak i datumom što ga Vetranović zapisuje kao nadnevak Daniove osude starcima-rabijima: dvadeseti je to dan mjeseca travnja, isti dan u kojem se događa naša dubrovačka praiizvedba, prva izvedba Vetranovićeva djela u Dubrovniku, stara pola tisućljeća.

Čvrstoj dramaturškoj cjelini, arhitekturi zrcalne nevinosti i suđenja, pravde i nepravde, u licemjernu svijetu izokrenutih vrijednosti u kojem živimo, u kojem se čestitost i poštenje, ljubav i humanost najčešće osuđuju kao nešto negativno, dok Zlo kraljuje na prijestolju rugajući se Dobru i Dobroti u civilizaciji pogrješnih presuda i sustava korupcije i mita, dodali smo još dva okvira: jedan čini poezija Mavra Vetranovića - pjesnika, književnika, umjetnika, a drugi okupljanje glumačke družine - današnjih glumaca KMD-a odjevenih u plemiće koji se kostimiraju u odjeću napisanih dramskih osoba.

Trpeći zlo u svijetu licemjerne Svjetske Vlasti koja nas bez prekida i ne želeći vidjeti naš rub egzistencijalne boli svim snagama negativne i zle energije želi pretvoriti u marionete poslušnosti, svoj svijet ljubavi, sreće i radosti stvaranja i življenja izričemo i prikazujemo biserom hrvatske dramske baštine, prekrasnim Vetranovićevim stihovima, čudesno nadahnjujućim starohrvatskim književnim jezikom, natopljenim poezijom i vedrinom - unatoč svemu. Trebao bi to biti događaj, kulturološka senzacija... nadam se da smo dostatno pametni.

*Danio naredi piscu da piše osudu.
Na dvadesti dana mjeseca travnoga
meni bi vlas dana vrh puka ovoga,
po Božjoj ljubavi šibiku držeci,
da činim sud pravi na stolu sideći;
a za to ja Danil po Božjoj oblasti
pokli sam na stol sil da sudim u časti,
hotil je Bog živi i pravda njegova,
da nadjoh sud krivi od zlobnih popova,
ki htjehu pobiti pravednu Suzanu
i od nje proliti pravu krv izdanu;
po našem zakonu sudjeni tim jesu,
da istu smrt onu oba dva podnesu.*

Neprave tisućljeća: Orfeo zaboravljen 500 godina

Vetranovićeva kratka mitološka drama već u naslovu krije paradoks: takvo joj je ime dao Petar Kolendić (premda se ona vjerojatno ne bi ljutila kad bi se zvala "Orfej i Euridika" ili samo "Euridika"). Drugi je paradoks njezina duljina, odnosno završetak na 595. stihu (od kojih većinu čine dvostrukorimovani dvanaesterci, sa slabije zastu-

pljenim osmercima); je li njezin početak izostavljen, ukraden ili nikad nije ni postojao? Treće: još nije utvrđen točan datum njezina rođenja - je li to bilo prije 1507, ili tridesetih godina 16. stoljeća? Četvrto: zašto je pronađena u bečkoj dvorskoj knjižnici, i to u rukopisu s kraja 16. stoljeća, pod signaturom "Supp. 4472" bez naslova. Zašto je objavljena u Zagrebu 1909. godine? I zašto nikad, prema do danas dostupnim podacima, nije prikazana u hrvatskom starom i novom glumištu unatoč njezinoj nesumnjivo velikoj estetskoj vrijednosti? Dok se zagonetke ovoga hrvatskoga orfejskoga slučaja razriješe, možda će proći još pola tisućljeća. Bilo kako bilo, upravo vi - dubrovački glumci imate čast vratiti Vetranovićevu dramu *Orfeo* u rodni joj grad nakon nekoliko stotina godina, i to na komornoj pozornici - u *Bursi* rezerviranoj za poslastice.

Kobni okret

Vetranović spaja mitološku i kršćansku simboliku, ovaj put scenski utjelovljujući tekstualno višeputno obrađenu (Vergilije, Ovidije, srednjovjekovne kristijanizacije, Dante, Poliziano, Tebaldeo, Rinuccini...) priču o mitološkom pjevaču Orfeju koji pjesmom i sviranjem (lira) pokušava izvesti voljenu Euridiku iz podzemnoga svijeta; izvorno je

Mavro Vetranović Orfeo		Imena onih koji govore i igraju u Orfeu:	
redateljica i koreografkinja	IVICA BOBAN	Orfeo Euridike Kralj pakljeni Karon	HRVOJE SEBASTIJAN GLORIJA ŠOLETIĆ NIKO KOVAČ IVICA BARIŠIĆ
dramaturginja	MIRA MUHOBERAC	Dusi	IVO MRČELA IGOR HAJDARHODŽIĆ DARKO KAVAIN
scenograf	MARIN GOZZE	Djevice iz tuga	IZMIRA BRAUTOVIĆ JASNA JUKIĆ NERMA KRESO
kostimografkinja	DORIS KRISTIĆ	Duše	IZMIRA BRAUTOVIĆ IGOR HAJDARHODŽIĆ JASNA JUKIĆ DARKO KAVAIN NERMA KRESO MARIJAN KOČKOVIĆ IGOR VUKSANOVIĆ
izbor pjesničkih tekstova i glazbe	IVICA BOBAN	Mavro Vetranović	FRANE PERIŠIN
jezični savjetnik	MIŠE MARTINOVIĆ		
oblikovanje svjetla	ZVONKO HABAZIN		
asistentica kostimografkinje	DURĐA JANEŠ		
inspicijentica	KAČA CAREVIĆ		
majstori svjetla: Zvonko Habazin i Silvio Giron; majstor tona: Mario Capursi; voditeljica krojačke radionice: Anja Dalmatin Vlahinić; krojačica i garderobijerka: Maja Nagy; maskerica: Manuela Kavain; frizerica: Sema Mrčela; režiser: Dragan Jakovljević; voditelj stolarske radionice: Baldo Dužević; linarizacija dekora: Stjepo Prčan; slikar izvodac: Mišo Barišević; majstor pozornice: Tomislav Glegić; sapačica: Ivana Kovač		Na glazbenom instrumentu pok. Beba Butina svira Igor Hajdarhodžić, današnji vlasnik Butinova glazbala. Osim izvorna teksta Vetranovićeve drame u predstavi (prolog, epilog i intermedij Hommage à Mavro Vetranović) uporabljeni su i utisci iz pjesama Džore Džića, Šiška Menčevića, Mavra Vetranovića, Naroja Majbratčića, Nikse Ranjine, Dinke Ranjine, Dominka Zlatarića, Ivana (Dživa) Bunica Vučića i Ignjata Durđevića te neimenovanih (nepoznatih) autora iz Ranjinina zbornika. Usporedo s Orfeom na maloj sceni RMD-a, u Teatru Bursi, na velikoj pozornici Kazališta Marina Držića priprema se i Vetranovićeva drama <i>Suzana cisla</i> , koja je praznovodena 20. travnja 2001. (najvećim dijelom ista autorska, suradnička i glumačka ekipa).	
KMD 2 Bursa		KMD 3 Bursa	

preokrećući u Euridikinu (Euridiče), a ne Orfejevu, sudbonosnu pogrešku: okrenuvši se unatoč zabrani (figura oslobođanja Orfeja od grješnosti), Euridiče ostaje osuđena na vječni boravak u podzemnom svijetu; Karon je prevozi na drugu obalu rijeke na poziv Duha, "službenika" Kralja paklenoga. Sačuvani središnji dramski prizor (možda i jedini) prikazba je događanja pred vratima pakla i u paklu kojem simultana srednjovjekovna pozornica daje drukčije značenje: postavljenost pakla na jednoj i vječnoga prebivališta - raja na drugoj strani renesansnu orfejsku temu (melankolija, čežnja, putovanje) stavlja i u okular ranokršćanskoga (srednjovjekovnoga) nadahnuća o viđenju Krista u liku Orfeja: Orfeo stoji pred vratima pakla kao i Krist, Spasitelj (kristoliki Orfeo prikazuje parabolu kršćanske povijesti ostvarujući iskupljenje u drugim prostorima mita, u pretpovijesti).

Susret ljubavnika u Teatru Bursi

Vetranovićeva se drama odlikuje minijaturnom usmjerenošću na dijalog ljubavnika te zatvorenim dramskom strukturom, ali i snažnim i hrabrim pretvaranjem žene u glavnoga protagonista, dje-latnoga sudionika događanja. Naglašavanjem ženske nositeljice grješnosti, ali i dramskoga središta, ova se drama iz mitsko-biblijske mjestimice pretvara u renesansnu pastoralu, uz povremeni komedijsko-humorni potencijal i realističnost prizora (Karon i Orfej kao dubrovački gospari, životnost prizora veslanja...). Mogućim tumačenjem Orfeja (bog s lirom) kao simbola preporoda (autobiografizam: pjesnik), metafore prirode, zaštitnika poezije, umjetnosti, te dramskim ulaženjem ljepote kao teme (Orfeo; Karon fasciniran Euridičinom ljepotom), strukturacijom himne radosti Vetranovićevi stihovi postaju potvrdom pripadnosti humanizmu i renesansi. I svjetonazorska filozofijska i teologijska problematika orfizma (Orfej ne samo mitski pjevač, nego mudrac i učitelj), tradirana iz antike i srednjovjekovlja, preko neoplatonizma dopirući do renesanse, stavlja Vetranovića u humanističko-renesansni kontekst (filozof Petrić, humanist Jakov Bunić, slikar Andrija Medulić Schiavone...). U prvom dijelu drama je strukturirana kao prikazanje, a u drugom naslućuje se renesansna tragedija. Orfejska snaga lje-

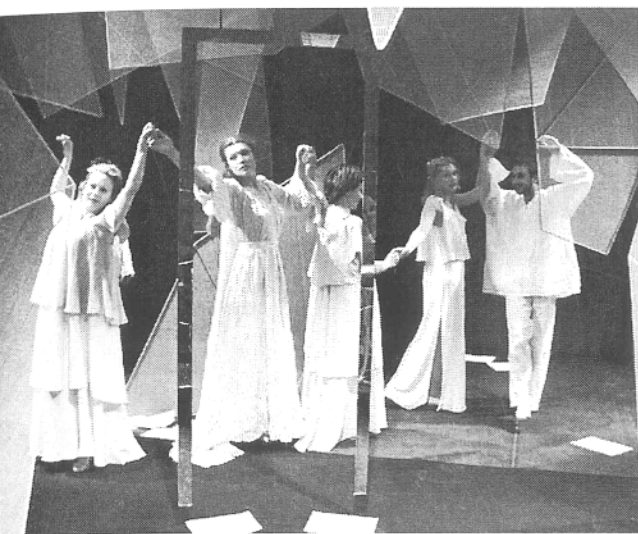
pote i umjetnosti pojačana je versifikacijskim kombiniranjem, gipkošću i lakoćom stiha, jezičnim bogatstvom.

Melankolija i strast u malešnoj formi

Minijaturnom formom, malim brojem dramskih osoba, komornošću, intimnošću, prostornom i govorno-glazbenom impostacijom Vetranovićev stihovani *Orfeo* idealan je za prikazivanje u Teatru Bursi. Izoliran, "neshvaćen" umjetnik-intelektualac, neostvorena čežnja, nemogućnost dodira i komunikacije, stalan osjećaj melankolije i neostvarenosti, zrcalna jeka, okružujući nam umrli (Dubrovnik kao mrtvi Grad, Grad prerano umrlih i u Domovinskom ratu poginulih mladića i djevojaka), traženje ljudskoga kontakta sa slučajnim susretačem-putnikom, stalno tinjajuća vatrena ženska energija kao središnja, uz snažnu dubrovačku osjećajnost (govor, pomorstvo, more, veslanje, napuštenost od ostatka svijeta..., teme su s kojima se svakodnevno dodiruju pitanja prijeloma tisućljeća.

Izmira Brautović, Hrvoje Sebastijan, Glorija Šoletić, Igor Hajdarhodžić

Orfeo na sceni Teatra Bursa

Što je nama Orfeo?

U našoj predstavi, u prvoj izvedbi Vetranovićeva *Orfea* u povijesti kazališta, sudjeluju gotovo mahom mladi glumci Kazališta Marina Držića, koje predvodi najmlađi član ansambla Hrvoje Sebastijan kao Orfeo te Glorija Šoletić kao Euridiche, čime želimo naglasiti i mladost autorovu u trenutku pisanja ove drame (bio je u devetnaestoj godini, odnosno u ranim dvadesetima), ali i snažnu ljubavnu strast skrivenu u svim porama dramskoga diskurza organizirana kao niz žudnjom natopljenih slika sjećanja, ljubavnoga sna, umjetnikova nadahnuća u ljubavi, ljubavničke-umjetničke boli, nesvjesno-svjesnoga kretanja ljubavničkoga fluida u drami u kojoj je, kao i u mitu, izostavljen prizor ljubavnoga sastanka i u kojoj je, možda začudnije nego u mitu, izostavljen prizor ljubavnoga rastanka, ali koja pršti od želje za susretom, sastankom, dodirom, međusobnim pogledom, Drugim, zajedničkim gubljenjem tijela u ljubavi bez tjelesnih granica i ograničenja konvencionalne zadanosti prostora. Uostalom, zar Orfeo nije glas, a Euridiche zar nije jeka, zar Orfeo nije lik, a Euridiche zar nije odraz lika u zrcalu, zar Orfeo nije tijelo, a Euridiche zar nije sjena; ili možda, u muškom-ženskom smislu, i obratno?! Nisu li Orfeo i Euridiche naši i svezremani "imaginarni dvojnici". Ni - je li bez njih - nas, odraza nas samih u voljenim osobama, tako nemoguće teško živjeti? Nakon što je Euridiche otišla u kraljevstvo mrtvih, morao je u kraljevstvu živih

umrijeti i Orfeo; pa se to, čak i u mitu, moralo dogoditi. Jer - ljubavnici su jedno tijelo i jedna duša, zapravo ugodan san i bolna sjena vidljivoga, ljubav ne može egzistirati samo na jednoj polovici, bol je prevelika da bi preživjela, Orfeo odlazi s ovoga svijeta plačući, nakon što unatoč svim naporima ljudskosti i umjetničkom talentu nije uspio ponovno vidjeti, dodirnuti ni čuti svoju najdražu.

Teme su i figure su to s kojima se svakodnevno dodiruju pitanja prijeloma tisućljeća i osjećaja karakteristična i za *fin de siècle*... ali i za svakoga čovjeka u zaustavljenu ljubavnom trenutku vječnosti, Njezina i Njegova, Naša življenja. Jezična, govorna, autorska, pa čak i karakterološka (gospar Karon, pomorac ili trubadur, zaljubljenik u more i putovanje, spojitelj dvaju svjetova) postavljenost u dubrovačku sredinu osnažuju i uvišeslojuju energiju prikazbe, pokazbe i preobrazbe upravo u dubrovačkom teatru koje nosi ime Marina Držića, Vetranovićeva dvadeset i pet godina mlađega suvremenika (a kojega je Mavro Vetranović Cavčić, zbog svoje dugovječnosti, nadživio čak devet godina), u gotovo ostavljenu Gradu na krajnjem jugu Hrvatske, moglo bi se reći čak: na hodočasničkom kraju svijeta. Zbog svega toga dubrovačka odnosno svjetska praiizvedba Vetranovićevih prije pola tisućljeća u Dubrovniku nastalih drama naslovljenih *Suzana čista* i *Orfeo* (koje, osim ženske nositeljice radnje i nagoviještene smještenosti u dubrovačku sredinu, spaja i trenutak grješnosti, prekršaja zakona, pokušaja Euridikina i Suzanina silovanja, u antičko-mitskom slučaju u pretpovijesti drame, prije zmijska ugriza, a u biblijsko-babilonsko-dubrovačkom u samu središtu teksta-drame) u proljetnim premijernim danima u Kazalište Marina Držića trebale bi privući brojnu stručnu i u kazalište zaljublvenu publiku. Riječ je zaista o svjetskoj senzaciji - izvedbi tekstova napisanih prije pola tisućljeća na hrvatskom jeziku nastalom u Dubrovniku! Ali, danas hrvatska i svjetska javnost senzacije traži negdje drugdje, u politici i estradi, daleko od umjetnosti i ljubavi koju naša predstava prikazuje....

*"Molim vas za milos, čin'te toj za mene,
dajte ju na svitlos iz jame pakljene,
zašto je grehota, zašto nie pravi sud,
da takaj ljepota uživa pakljen trud!"*